

Nota 'Een toekomst voor het Gregoriaans'

Januari 2007

Diocesane afdeling Roermond
van de Nederlandse Sint-Gregoriusvereniging
Swalmerstraat 100
6041 CZ Roermond
Postbus 470
6040 AL Roermond
tel. 0475-38 67 25
fax 0475-38 67 97
nsgv@bisdom-roermond.nl

Een toekomst voor het gregoriaans.

Voorwoord.

Inleiding.

Hfdst. 1. De enquête.

- 1.1 Doel van de enquête.
- 1.2 De enquêtegegevens.
 - 1.2.1 Zingt het koor wel/geen gregoriaans?
 - 1.2.2 Type koor.
 - 1.2.3 Is het koor verbonden aan een parochie?
 - 1.2.4 Indien het koor niet verbonden is aan een parochie, is het actief in een cluster/dekenaat/regio?
 - 1.2.5 Het ledenbestand van de koren.
 - 1.2.5.1 Aantal leden.
 - 1.2.5.2 Leeftijdsopbouw.
 - 1.2.6 De gregoriaanse missen.
 - 1.2.6.1 Frequentie van de gregoriaanse missen.
 - 1.2.6.2 Vaste gezangen en/of wisselende gezangen tijdens de gregoriaanse missen.
 - 1.2.7 Gehanteerde zangboeken.
 - 1.2.8 De dirigenten.
 - 1.2.8.1 Leeftijd.
 - 1.2.8.2 Opleiding/diploma's.

Hfdst. 2. Analyse.

- 2.1 Inleiding.
- 2.2 De enquêtegegevens nader bezien.
 - 2.2.1 De scholae.
 - 2.2.2 De gemengde koren met gregorianisten.
 - 2.2.3 De dirigenten.

Hfdst. 3. Doeleinden.

- 3.1 Inleiding.
- 3.2 Fusie.
- 3.3 Kwaliteit.

Hfdst. 4. Plan van aanpak.

- 4.1 Begeleiding fusieproces.
- 4.2 Studiemogelijkheden gregoriaans.
- 4.3 Werving gregorianisten.
- 4.4 Priesters, diakens en kerkbesturen.
- 4.5 Mediabeleid.
- 4.6 Dag van het gregoriaans.

Nawoord.

Voorwoord

Een zanger uit één van onze Limburgse kerkkoren, gegrepen door de schoonheid van het gregoriaans, maakt zich zorgen over de toekomst van deze oude en tijdloze liturgische muziek in onze provincie en ons bisdom. Van die zorg heeft hij ons, bestuursleden van de NSGV, deelgenoot gemaakt. Wij delen die zorgen met hem en hebben hem als diocesane afdeling van de Nederlandse Sint-Gregoriusvereniging alle hulp en ondersteuning geboden bij het verzamelen van gegevens en bij het opstellen van deze notitie

Het gregoriaans is de liturgische muziek in onze katholieke kerk, die zijn wortels heeft in de joodse tempeldienst, en is ontstaan in de vroege middeleeuwen. Nog altijd is het gregoriaans in vele contemplatieve kloosters de verheven zang, waarmee God dag en nacht lof wordt gebracht. Paus Pius X heeft er met name voor gezorgd dat deze gewijde zang na een periode van verval opnieuw een plaats kreeg in vele parochiekerken en zo dé liturgische zang werd van de katholieke Kerk. Nog altijd heeft het gregoriaans deze bevoorrechte plaats, en is in staat om gelovigen bij grote internationale vieringen in een en dezelfde taal en melodieën te verenigen en één van hart en ziel de ‘una sancta, catholica et apostolica ecclesia’ te laten zijn. Het gregoriaans is tot zo’n dertig jaar geleden trouw en met veel toewijding in vele kerken gezongen. Iedereen, die enigszins ontvankelijk is voor schoonheid en verhevenheid en voor de eenheid van woord en melodie in het gregoriaans, zal ervan overtuigd zijn dat deze kerkmuziek niet verloren mag gaan. We zullen onze krachten moeten bundelen om nieuwe wegen te vinden waarmee het gregoriaans opnieuw onder de aandacht gebracht kan worden van jongere en jonge mensen.

Wie enigszins thuis is in de cultuurgeschiedenis van West-Europa beseft, dat het gregoriaans onze cultuur mede heeft gevormd en beïnvloed. Kloosters worden in onze dagen door velen bezocht om tot rust te komen in deze hectische tijd. Daar kunnen we de rust, die de onsterfelijke gregoriaanse gezangen van het getijdengebed en de H. Eucharistie uitstralen, inademen. Daar ontstaan oases waar mensen tot bezinning kunnen komen en hun leven kunnen oriënteren op God en op de eindbestemming bij Hem. Het gregoriaans blijft van eminent belang voor onze innerlijke beschaving en de christelijke inspiratie daarvan.

Th. Willemsen,
vicaris voor liturgie en kerkmuziek,
voorzitter diocesane afdeling
NSGV Bisdom Roermond.

Inleiding.

In november 2005 was in de vergadering van het dagelijks bestuur van de Nederlandse Sint-Gregoriusvereniging in het bisdom Roermond onderwerp van overleg de 'Notitie Gregoriaans' d.d. 11 oktober 2005. In deze notitie werd ingegaan op de zorgelijke toestand waarin het gregoriaans in het bisdom Roermond zich bevindt. Gevreesd werd voor het voortbestaan van het gregoriaans. De notitie bevatte een analyse van de problemen en droeg tevens een aantal mogelijke oplossingen aan om het tij te keren.

Doordrongen van de ernst van de situatie was men van mening dat het noodzakelijk was snel tot actie over te gaan en op korte termijn te komen tot het opstellen van een beleidsplan

Intussen werd naar aanleiding van genoemde notitie besloten een enquête te houden onder alle kerkelijke zangkoren in het bisdom Roermond om een actueel en gedetailleerd beeld te krijgen van de gregoriaanse koren en hun functioneren.

In de brief die de enquêteformulieren vergezeld werden de koren op de hoogte gebracht van de plannen binnen het bestuur van de Nederlandse Sint-Gregoriusvereniging in het bisdom Roermond om het zingen van gregoriaans in de liturgie nieuwe impulsen te geven. Tevens werden de koren gewezen op het belang van het verstrekken van actuele gegevens met betrekking tot de beoefening van het gregoriaans in ons bisdom ten behoeve van het te ontwikkelen beleid.

De resultaten van de enquête zijn in het beleidsplan 'Een toekomst voor het gregoriaans' opgenomen, geanalyseerd en van conclusies voorzien. Vervolgens is in deze nota het beleid geformuleerd dat moet leiden tot een revitalisering van het gregoriaans in de parochies van ons bisdom, zodat er, ook op langere termijn, een toekomstperspectief geschapen wordt voor het gregoriaans.

Voor het uitvoeren van het beleidsplan is de 'Actiegroep Gregoriaans' opgericht.

De actiegroep is zich ervan bewust dat zij voor een moeilijke taak staat en dat de realisering van de in het beleidsplan geformuleerde doelstellingen een proces van jaren zal zijn, waarbij realiteitszin hand in hand zal moeten gaan met idealisme.

De actiegroep is zich er tevens van bewust dat zij voor het realiseren van haar doelstellingen de hulp nodig heeft van tal van enthousiaste mensen, ook niet-gregorianisten, die het belang van het voortbestaan van het gregoriaans in ons bisdom onderkennen en zich ervoor willen inzetten het gregoriaans een toekomst te geven. Alleen met een gezamenlijke krachtsinspanning kan dit ambitieuze project slagen.

Bij voorbaat willen wij allen danken die met ons in de komende periode tijd en energie willen steken in het realiseren van deze doelstellingen.

Roermond, 8 januari 2007

De Actiegroep Gregoriaans,

J. Hoorens, voorzitter.

J. Lipsch, secretaris.

F. Lutters,

K. Stouten,

L. v.d. Weijer.

Hoofdstuk 1. De enquête.

1.1 Doel van de enquête.

Binnen het bestuur van de Nederlandse Sint-Gregoriusvereniging in het bisdom Roermond bestaan, zoals in het vorenstaande reeds is vermeld, sinds enige tijd plannen om het zingen van gregoriaans in de liturgie nieuwe impulsen te geven.

Alvorens deze plannen te kunnen uitvoeren en op dit punt beleid te kunnen ontwikkelen dienen we te beschikken over actuele gegevens met betrekking tot het gregoriaans in het bisdom Roermond.

Daartoe zijn alle ons bekende kerkelijke zangkoren in het bisdom Roermond onlangs schriftelijk benaderd met het verzoek gegevens te verstrekken over het zingen van gregoriaans.

In totaal zijn 390 koren, omvattende gemengde koren, herenkoren, dameskoren, schola's rouw- en trouwkoren en ouderenkoren, aangeschreven met het verzoek aan de enquête mee te werken. Van deze koren hebben 163 koren schriftelijk gereageerd. De overige koren zijn telefonisch geënquêteerd.

Aangezien we thans in het bezit zijn van de gegevens van alle kerkelijke zangkoren, beschikken we, voor het eerst in de geschiedenis, over een representatief beeld van de situatie waarin het gregoriaans in het bisdom Roermond zich bevindt.

In de volgende paragraaf wordt ingegaan op de in de enquête gestelde vragen alsmede op de door de kerkelijke zangkoren verstrekte gegevens.

1.2 De enquêtegegevens.

1.2.1 Zingt het koor wel/geen gregoriaans ?

Uit de enquêtegegevens blijkt dat van de 390 koren 132 koren (34 %) thans geen gregoriaans (meer) zingen.

1.2.2 Type koor.

Aan de hand van de enquêtegegevens kunnen we onder de kerkelijke zangkoren die gregoriaans zingen de volgende koortypen onderscheiden:

- a. Koren die onder de naam mannenkoor, herenkoor, schola (cantorum) of capella uitsluitend gregoriaans zingen. In het navolgende worden deze koren aangeduid met de naam schola(e).

Uit de enquêtegegevens blijkt dat er in het bisdom Roermond 82 scholae actief zijn.

- b. Gemengde koren waarbij ofwel het gehele koor dan wel een groep koorleden gregoriaans zingt. Van dit type treffen we 164 koren aan.

Bij veel gemengde koren treffen we mengvormen aan. Bij een aantal gemengde koren, die als voltallig koor veelal meerstemmige muziek zingen, zingt soms/vaak ook nog een groep mannen gregoriaans. Deze groep mannen zingt dan als schola op een of meer zondagen tijdens een gregoriaanse mis de vaste en de wisselende gezangen of alleen de vaste gezangen. Het komt ook voor dat deze mannen in een mis de wisselende gregoriaanse gezangen zingen, terwijl het gehele gemengde koor de vaste gregoriaanse gezangen zingt.

- c. Dameskoren, rouw- en trouwkoren en ouderenkoren.

Deze koren zingen zo sporadisch gregoriaans dat ze in dit onderzoek verder buiten beschouwing kunnen worden gelaten. Het betreft hier 12 koren in het gehele bisdom.

1.2.3 Is het koor verbonden aan een parochie?

Van de 390 koren zijn 379 koren verbonden aan een parochie.

1.2.4 Indien het koor niet verbonden is aan een parochie, is het actief in een cluster/dekenaat/regio?

Van de 11 niet aan een parochie verbonden koren is/zijn:

3 koren actief in meer parochies.

4 koren actief binnen een dekenaat.

1 koor actief in de westelijke mijnstreek.

1 koor actief in de euregio.

1 koor actief in het academisch ziekenhuis te Maastricht.

1 koor niet actief in cluster/dekenaat/regio.

1.2.5 Het ledenbestand van de koren.

1.2.5.1 Aantal leden.

De aantallen leden, uitgesplitst naar type koor, laten het volgende beeld zien.

Scholae:

- 2 Scholae met 2 - 5 leden.
- 24 Scholae met 5 - 10 leden.
- 27 Scholae met 10 - 15 leden.
- 23 Scholae met 15 - 20 leden.
- 3 Scholae met 20 - 25 leden.
- 2 Scholae met 25 - 30 leden.
- 1 Schola met 40 leden (gelegenheidskoor).

Gemengde koren:

- 4 Gemengde koren waarin 1 - 5 leden ook gregoriaans zingen.
- 43 Gemengde koren waarin 5 - 10 leden ook gregoriaans zingen.
- 52 Gemengde koren waarin 10 - 15 leden ook gregoriaans zingen.
- 16 Gemengde koren waarin 15 - 20 leden ook gregoriaans zingen.
- 21 Gemengde koren waarin 20 - 25 leden ook gregoriaans zingen.
- 14 Gemengde koren waarin 25 - 30 leden ook gregoriaans zingen.
- 4 Gemengde koren waarin 30 - 35 leden ook gregoriaans zingen.
- 6 Gemengde koren waarin 35 - 40 leden ook gregoriaans zingen.
- 1 Gemengd koor waarin 40 - 45 leden ook gregoriaans zingen.
- 3 Gemengde koren waarin 45 - 50 leden ook gregoriaans zingen.

1.2.5.2 Leeftijdsopbouw.

Uitgesplitst naar type koor geeft de enquête het volgende beeld van de leeftijdsopbouw van de gregorianisten.

Scholae:

- Bij 1 schola is de gemiddelde leeftijd 45 – 50 jaar.
- Bij 4 scholae is de gemiddelde leeftijd 50 – 55 jaar.
- Bij 6 scholae is de gemiddelde leeftijd 55 – 60 jaar.
- Bij 17 scholae is de gemiddelde leeftijd 60 – 65 jaar.
- Bij 29 scholae is de gemiddelde leeftijd 65 – 70 jaar.
- Bij 20 scholae is de gemiddelde leeftijd 70 – 75 jaar.
- Bij 5 scholae is de gemiddelde leeftijd 75 – 80 jaar.

De gemiddelde leeftijd van de gregorianisten die in een schola zingen is 64 jaar.

Gemengde koren:

- Bij 1 koor is de gemiddelde leeftijd van de leden die gregoriaans zingen 20 - 25 jaar.
- Bij 2 koren is de gemiddelde leeftijd van de leden die gregoriaans zingen 50 - 55 jaar.
- Bij 14 koren is de gemiddelde leeftijd van de leden die gregoriaans zingen 55 - 60 jaar.
- Bij 33 koren is de gemiddelde leeftijd van de leden die gregoriaans zingen 60 - 65 jaar.
- Bij 64 koren is de gemiddelde leeftijd van de leden die gregoriaans zingen 65 - 70 jaar.
- Bij 44 koren is de gemiddelde leeftijd van de leden die gregoriaans zingen 70 - 75 jaar.
- Bij 5 koren is de gemiddelde leeftijd van de leden die gregoriaans zingen 75 - 80 jaar.
- Bij 1 koor is de gemiddelde leeftijd van de leden die gregoriaans zingen 80 - 85 jaar.

De gemiddelde leeftijd van de gregorianisten die in een gemengd koor zingen is 64,8 jaar.

1.2.6 De gregoriaanse missen.

1.2.6.1 Frequentie van de gregoriaanse missen.

Scholae:

- 24 scholae zingen 4 x per maand een gregoriaanse mis.
- 12 scholae zingen 3 x per maand een gregoriaanse mis.
- 22 scholae zingen 2 x per maand een gregoriaanse mis.
- 16 scholae zingen 1 x per maand een gregoriaanse mis.
- 1 schola zingt 5 x per kwartaal een gregoriaanse mis.
- 2 scholae zingen 2 x per kwartaal een gregoriaanse mis.
- 4 scholae zingen 1 x per kwartaal een gregoriaanse mis.
- 1 schola zingt 1 x per halfjaar een gregoriaanse mis.

Gemengde koren:

- 34 gemengde koren met gregorianisten zingen 4 x per maand een gregoriaanse mis.
- 12 gemengde koren met gregorianisten zingen 3 x per maand een gregoriaanse mis.
- 33 gemengde koren met gregorianisten zingen 2 x per maand een gregoriaanse mis.
- 58 gemengde koren met gregorianisten zingen 1 x per maand een gregoriaanse mis.
- 1 gemengd koor met gregorianisten zingt 4 x per kwartaal een gregoriaanse mis.
- 5 gemengde koren met gregorianisten zingen 2 x per kwartaal een gregoriaanse mis.
- 11 gemengde koren met gregorianisten zingen 1 x per kwartaal een gregoriaanse mis.
- 5 gemengde koren met gregorianisten zingen 2 x per halfjaar een gregoriaanse mis.
- 3 gemengde koren met gregorianisten zingen 1 x per halfjaar een gregoriaanse mis.
- 2 gemengde koren met gregorianisten zingen 1 x per jaar een gregoriaanse mis.

1.2.6.2 Vaste gezangen en/of wisselende gezangen tijdens de gregoriaanse missen.

Naast inzicht in de frequentie van de gregoriaanse missen geeft de enquête ook inzicht in de gregoriaanse gezangen die tijdens een gregoriaanse mis gezongen worden.

Scholae:

- 73 scholae zingen de vaste en de wisselende gezangen.
- 7 scholae zingen alleen de vaste gezangen.
- 1 schola zingt van de wisselende gezangen alleen de introïtus.
- 1 scholae zingt niet in liturgisch verband.

Gemengde koren:

- 85 gemengde koren met gregorianisten zingen zowel de vaste als de wisselende gezangen.
- 78 gemengde koren met gregorianisten zingen alleen de vaste gezangen.
- 1 gemengd koor met gregorianisten zingt alleen de wisselende gezangen.

1.2.7 Gehanteerde zangboeken.

Scholae:

- 51 scholae maken gebruik van het Graduale Romanum.
- 9 scholae maken gebruik van het Graduale Triplex.
- 6 scholae maken gebruik van het Gregoriaans Missaal.

- 4 scholae maken gebruik van het Liber Usualis.
- 1 schola maakt gebruik van het Graduale Romanum en Laus Deo.
- 1 schola maakt gebruik van het Graduale Romanum en Cantus Selecti.
- 2 scholae maken gebruik van semiologische boeken.
- 1 schola maakt gebruik van Laus Deo.
- 7 scholae maken gebruik van andere boeken.

Gemengde koren:

- 124 gemengde koren met gregorianisten maken gebruik van het Graduale Romanum.
- 6 gemengde koren met gregorianisten maken gebruik van het Liber Usualis.
- 3 gemengde koren met gregorianisten maken gebruik van het Graduale Triplex.
- 3 gemengde koren met gregorianisten maken gebruik van het Gregoriaans Missaal.
- 1 gemengd koor met gregorianisten maakt gebruik van het Grad.Rom. en Liber Cantualis.
- 2 gemengde koren met gregorianisten maken gebruik van Laus Deo.
- 25 gemengde koren met gregorianisten maken gebruik van andere boeken.

1.2.8 De dirigenten.

1.2.8.1 Leeftijd.

Scholae:

- 1 dirigent 25 – 30 jaar.
- 2 dirigenten 30 – 35 jaar.
- 1 dirigent 35 – 40 jaar.
- 2 dirigenten 40 – 45 jaar.
- 6 dirigenten 45 – 50 jaar.
- 8 dirigenten 50 – 55 jaar.
- 12 dirigenten 55 – 60 jaar.
- 7 dirigenten 60 – 65 jaar.
- 11 dirigenten 65 – 70 jaar.
- 19 dirigenten 70 – 75 jaar.
- 9 dirigenten 75 – 80 jaar.
- 2 dirigenten 80 – 85 jaar.
- 1 dirigent 85 – 90 jaar.

Gemengde koren:

- 2 dirigenten 20 – 25 jaar.
- 0 dirigenten 25 – 30 jaar.
- 4 dirigenten 30 – 35 jaar.
- 7 dirigenten 35 – 40 jaar.
- 15 dirigenten 40 – 45 jaar.
- 15 dirigenten 45 – 50 jaar.
- 19 dirigenten 50 – 55 jaar.
- 25 dirigenten 55 – 60 jaar.
- 19 dirigenten 60 – 65 jaar.
- 17 dirigenten 65 – 70 jaar.
- 22 dirigenten 70 – 75 jaar.
- 8 dirigenten 75 – 80 jaar.
- 4 dirigenten 80 – 85 jaar.

2 dirigenten 85 – 90 jaar.

1.2.8.2 Opleiding/diploma's.

Scholae:

De 82 dirigenten bij de geënquêteerde scholae hebben onderstaande opleiding genoten.

Conservatorium, orgel, gregoriaans, muziektheorie.
Conservatorium, viool, d.m., u.m., kerkmuziek.
Conservatorium, schoolmuziek akte B. (2x)
Conservatorium, schoolmuziek, koordirectie.
Conservatorium, post-HBO en diverse seminars bij Pouderooyen, Kurriss, Göschl, Joppich.
Conservatorium, post-HBO semiologie bij Kurriss en div. andere opleidingen.
Conservatorium, schoolmuziek, zang, d.m. en u.m.
Conservatorium, schoolmuziek met aantekening gregoriaans (Kurriss).
Conservatorium, schoolmuziek, piano, dir., gregoriaans (Krekelberg).
Conservatorium, schoolmuziek akte B, koordirectie en post-HBO gregoriaans (Kurriss).
Conservatorium, orgel, theorie der muziek, kerkmuziek en post-HBO gregoriaans (Kurriss).
Conservatorium, schoolmuziek, div. curs. gregoriaans semiologie in binnen- en buitenland.
Conservatorium, piano.
Conservatorium, gregoriaans (Kurriss), Essen, Driebeck.
Conservatorium, orgel, schoolmuziek.
Conservatorium, orgel, dirigent, kerkmuziek, gregoriaans.
Conservatorium, solozang, orgel, piano.
Conservatorium, dirigent A en B, curs. NSGV, privé studie o.l.v. Benedictijner monniken.
Conservatorium, kerkmuziek, d.m., orgel.
Conservatorium, piano, bachelor koordirectie/kerkmuziek.
Conservatorium, akte B piano, koordirectie.
Hogeschool v. Muziek Den Bosch/Roermond, gregoriaans en koordirectie.
Musikhochschule Aken.
Gregoriaans Drongen.
Gregoriaans Rolduc.
SNK, dipl. meerstemmige muziek en getuigschrift gregoriaans.
Ned. Zangersverbond, koordirectie.
Kerkmusicus III.
Diverse cursussen.
Priesteropleiding.
Pabo.
Privédocent.
Certificaat (Utrecht).
Opleiding Norbertijnen abdij van Berne.
Dirigerend musicus/electr. toetsinstrument.
Diploma kerkmuziek (Venray).
Beginnerscursus en cursus gevordenden.
Diploma NSGV.
Universiteit Utrecht, bijvak musicologie.
Diploma koorleider Eindhoven en gregoriaans (Kurriss).
Muziekdocent 2e graads, Ward, koordirectie, harmonieleer.
Ward I, II, III (2x).
Ward I, II. (2x).

Ward.

Ward, Roermond kerkmuziek, cursus gregoriaans (Kurris) St. Odiliënberg.

Dirigencursus (Gisberts) en privé lessen bij pater Hogenboom (2x).

Muziekleraar.

Dirigentenopleiding Beek 1995 (2x).

2- jarige cursus gregoriaans zingen bij Elemans.

25 dirigenten: autodidact c.q. geen muziekopleiding.

1 onbekend.

Gemengde koren:

De 164 dirigenten bij de gemengde koren waarin tevens gregoriaans gezongen wordt, hebben de volgende opleiding genoten.

Conservatorium, a.m.v., onderwijsakte, hafa/bra., directie, solozang, operaklas.

Conservatorium, orgel, kerkmuziek, gregoriaans (Kurris).

Conservatorium, a.m.v., koordirectie, gregoriaans, orgel.

Conservatorium (2x).

Conservatorium, zang, directie, piano, gregoriaans.

Conservatorium, orgel, u.m.

Conservatorium, orgel, a.m.v.

Conservatorium, schoolmuziek B, zang, d.m., u.m.

Conservatorium, orgel, kerkmuziek (2x).

Conservatorium, post-HBO gregoriaans, cursus gregoriaans Drongen (2x).

Conservatorium, schoolmuziek B en kerkmuziek III.

Conservatorium, theorie der muziek, orkestdirectie en hafadirectie.

Conservatorium, piano (2x).

Conservatorium, a.m.v.

Conservatorium, klarinet, schoolmuziek en bijvak gregoriaans (Kurris).

Conservatorium, klassieke gitaar, koordirectie.

Conservatorium, koorscholing.

Conservatorium, schoolmuziek B, piano, orgel, solist, prix d' excellence orgel.

Conservatorium, u.m.

Conservatorium, orgel, u.m., d.m., piano, kerkmuziek.

Conservatorium, schoolmuziek, solozang, koordirectie, bijvak gregoriaans.

Conservatorium, piano, cursussen dirigent en orgel.

Conservatorium, orgel, kerkmuziek II.

Conservatorium, piano, a.m.v., MDO/kerkmuziek III.

Conservatorium, a.m.v., schoolmuziek.

Conservatorium, solozang, koordirectie, gregoriaans.

Conservatorium, piano en post-HBO gregoriaans (Kurris) (2x).

Conservatorium, koormuziek.

Conservatorium, orgel akte B, piano akte B, praktijkdiploma kerkorganist.

Conservatorium, koordirectie (3x).

Conservatorium, koordirectie, gregoriaans (Kurris).

Conservatorium, orkest/koordirectie, concertpianist/organist.

Conservatorium, a.m.v., hafadirectie, Ward I, II en III.

Conservatorium, orgel, piano, d.m. praktijkdiploma orgel.

Conservatorium, koor- en orkestdirectie.

Conservatorium, orgel, dirigent akte B.

Conservatorium, oude muziek.

Conservatorium, blaasmuziek, gregoriaans (Kurris).

Conservatorium, zang, (studeert thans koordirectie).
 Conservatorium, kerkmuziek, orgel, koordirectie, u.m. en d.m.
 Conservatorium, schoolmuziek.
 Conservatorium, orgel, piano, viool, gregoriaans.
 Conservatorium, piano, orgel, koordirectie.
 Conservatorium, schoolmuziek, kerkmusicus III, orgel.
 Conservatorium, schoolmuziek, muziekleer, Kurt Thomas stichting.
 Conservatorium, u.m., d.m., gregoriaans (Kurris).
 Conservatorium, koor- en orkestdirectie, theorie der muziek, compositie.
 Conservatorium, kerkmuziek A en B.
 Conservatorium, muziektheorie.
 Conservatorium, electr. toetsinstr., koordirectie.
 Conservatorium, schoolmuziek, akte A, piano, koordirectie.
 Conservatorium, kerkmuziek, d.m., orgel, gregoriaans (Kurris).
 Conservatorium, gregoriaans (Kurris, Pouderooyen).
 Conservatorium, solistendiploma en muziektheorie.
 Conservatorium, kerkmuziek, orgel, koordirectie, schoolmuziek, hafa/bra, orthoped.
 muziekbeoefening.
 Conservatorium, koor- en orkestdirectie, trompet, a.m.v., gregoriaans (Kurris).
 Conservatorium, schoolmuziek, hoorn, hafa.
 Conservatorium, viool, d.m., u.m. kerkmuziek, Rolduc, Kreato.
 Conservatorium, orgel, piano, kerkmuziek.
 Conservatorium, zang, Rolduc en logopedie.
 Conservatorium, kerkmuziek, orgel, schoolmuziek, onderwijsakte B.
 Conservatorium, hoorn, orkestdirectie, gregoriaans en Kurt Thomas stichting.
 Conservatorium, orthoped. muziekbeoefening en schoolmuziek.
 Musikhochschule Aken (2x)
 Diploma assistent koordirigent.
 Diploma assist. dirigent, basisdipl. koorleider SNK (Beek), vervolgoopleiding Utrecht, B-
 diploma Kath. Dirigenten en Organisten Vereniging, gregoriaans (Kurris).
 Opleiding Kreato
 Kerkmusicus III (5x).
 3-jarige cursus N.S.G.V. (7x).
 Muziekleraar.
 3-jarige cursus gregoriaans, directie, organist.
 Praktijkdiploma koordirectie.
 Amateur-dirigentenopleiding, solozang.
 L.O.I.- autodidact.
 Ward, amateur koordirigent.
 M.D.O., diploma kerkmuziek (zonder orgel).
 Ward I, II.
 Ward I, II en III.
 Ward (4x).
 Ward en LO-muziek..
 Amateur-koordirigent niveau 3.
 Organist.
 M.H. II en III.
 Basisdiploma S.N.K, Kath. Dirigenten en Organisten Ver. diploma B.
 R.K. Muziekinstituut Utrecht, solozang Den Haag en Amsterdam.
 R.K. Muziekinstituut Utrecht en conservatorium.

Muziekschool.

Koördirectie I, II, Ward.

Muziekschool Beek, dirigentencursus (2x).

Muziekschool Beek en Kurt Thomas stichting.

Muzieklyceum Maastricht.

Muziekschool Heerlen, cursus gregoriaans Roermond (pater Hogenboom).

Pabo (5x).

Ass. organist, cursus gregoriaans NSGV (Franco Ackermans).

Onbekend (3x).

Vacatures (3x).

37 dirigenten: autodidact c.q. geen muziekopleiding.

Hoofdstuk 2 Analyse.

2.1 Inleiding

In de achter ons liggende jaren zag de muziekwereld zich geconfronteerd met een aantal maatschappelijke processen – waaronder het proces van de toegenomen en nog steeds toenemende individualisering – die geleid hebben tot een afname van de belangstelling voor het musiceren in groepsverband. Dit geldt niet alleen voor de instrumentale muziekbeoefening maar ook voor het zingen in koorverband.

Wanneer we ons beperken tot de gevolgen van deze algemene maatschappelijke processen voor zangkoren, kunnen we constateren dat die geleid hebben tot een afname van het aantal koren, een afname van het aantal koorzangers en een toenemende vergrijzing onder de koorzangers.

Met deze gevolgen zagen ook de kerkelijke zangkoren zich geconfronteerd.

Daarnaast, of beter gezegd daarenboven, ondervinden de kerkelijke zangkoren de gevolgen van het nog steeds voortdurende proces van ontkerkelijking.

Naast bovengeschetste problemen, die uiteraard ook voor de gregoriaanse koren (de scholae) gelden, zien de scholae zich bovendien geconfronteerd met de onbedoelde gevolgen van het Tweede Vaticaans Concilie. Ofschoon het nimmer de bedoeling is geweest van het Tweede Vaticaans Concilie om het zingen van gregoriaans te marginaliseren, en zeker niet om het af te schaffen, heeft de praktijk ertoe geleid dat in de postconciliaire periode het gregoriaans in veel parochies geleidelijk in de verdrukking is geraakt.

De volkstaal nam in veel parochies de plaats in van het Latijn. Daarnaast zagen we in de liturgie het belang van de volkszang toenemen ten koste van de in het Latijn gezongen gregoriaanse gezangen.

Deze ontwikkelingen, die zich nog steeds voortzetten, waren niet bepaald gunstig voor het gregoriaans.

Over de toestand waarin het gregoriaans zich bevond vóór en ten tijde van het Tweede Vaticaans Concilie beschikken we niet over kwantitatieve gegevens met betrekking tot aantallen scholae, aantallen gregorianisten, hun gemiddelde leeftijd etc. Desondanks kunnen we uit feitelijke waarneming met een grote mate van zekerheid concluderen dat in de jaren vóór het Tweede Vaticaans Concilie zowel het aantal scholae als het aantal gregorianisten groter was dan in onze tijd.

Door de gehouden enquête hebben we thans echter wel inzicht gekregen in de gevolgen die bovengeschetste algemene en kerkelijke ontwikkelingen voor het gregoriaans hebben gehad en beschikken we nu voor het eerst over voldoende kwantitatieve gegevens om ons een representatief beeld te kunnen vormen van de situatie waarin het gregoriaans in het bisdom Roermond zich thans bevindt.

Tevens kunnen we uit deze gegevens met een grote mate van zekerheid afleiden welke gevolgen bovenomschreven nog steeds voortschrijdende processen voor het gregoriaans in de nabije toekomst zullen hebben.

2.2 De enquêtegegevens nader bezien.

De enquête laat het volgende beeld zien.

Van de 390 koren zingen thans 132 koren (34 %) geen gregoriaans (meer).

2.2.1 De scholae.

Aantallen:

Van de 82 scholae hebben op het ogenblik 26 scholae minder dan 10 leden.

Gevreesd moet worden dat verreweg de meeste van deze (zeer) kleine scholae, zo niet alle, over 10 jaar niet meer bestaan.

Leeftijd:

Tevens zien we dat bij 54 van de 82 scholae de leeftijd van de gregorianisten nu reeds hoger is dan 65 jaar. (29 scholae 65 – 70 jaar, 20 scholae 70 – 75 jaar, 5 scholae 75 – 80 jaar).

Over 10 jaar ligt bij 77 van de 82 scholae de leeftijd van de gregorianisten boven de 65 jaar. Dit betekent dat, als de huidige trend zich (waarschijnlijk zelfs versneld) voortzet, en er is geen, althans onvoldoende reden om aan te nemen dat deze trend zich niet voortzet, over 10 jaar van de 82 scholae er nog ca. 10 over zijn.

Frequentie van de gregoriaanse missen en de gregoriaanse gezangen.

Van de 82 scholae zingen 74 scholae thans 1 tot 4 maal per maand een gregoriaanse mis en van deze 82 scholae zingen 73 scholae zowel de vast als de wisselende gezangen. Voorts gebruiken van de 82 scholae 70 scholae het Graduale Romanum.

Gelet echter op de geschetste snelle terugloop van het aantal scholae in de komende tien jaar zal onvermijdelijk ook het aantal gregoriaanse missen waarin zowel de vaste als de wisselende gezangen gezongen worden, snel afnemen.

Wanneer we de gemengde koren met gregorianisten nader bezien, ontstaat het volgende beeld.

2.2.2 De gemengde koren met gregorianisten.

Aantallen:

Bij 47 van de 164 gemengde koren zingen nu al minder dan 10 zangers gregoriaans.

We kunnen er met een grote mate van zekerheid van uitgaan dat gedurende de komende 10 jaar binnen deze koren het gregoriaans onder steeds grotere druk komt te staan en dat over 10 jaar deze gregorianisten geen gregoriaans meer zullen zingen.

Leeftijd:

Bij 114 van de 164 gemengde koren ligt de gemiddelde leeftijd van de gregorianisten nu al boven de 65 jaar. Over 10 jaar hebben nog maar 3 van de 154 gemengde koren gregorianisten beneden de 65 jaar.

Dit betekent dat, ofschoon we de gevolgen van deze leeftijdstoename niet exact in beeld kunnen brengen, de gemengde koren waarin nog gregoriaans gezongen wordt over 10 jaar gedecimeerd zijn en er nog slechts enkele over zullen zijn.

Frequentie gregoriaanse missen en gregoriaanse gezangen.

Van de 164 gemengde koren zingen nu 137 koren 1 tot 4 maal per maand een gregoriaanse mis, doch van de 164 gemengde koren zingen nog slechts 85 koren zowel de vaste als de wisselende gezangen.

Bovendien blijkt uit de enquête dat van deze 164 koren nog maar 124 koren het Graduale Romanum gebruiken en nu al 40 koren andere zangboeken hanteren.

De conclusie is derhalve gerechtvaardigd dat binnen de gemengde koren nu reeds minder nadruk ligt op het zingen van gregoriaans en dat in de komende tien jaar de band met het gregoriaans steeds losser zal worden.

Mede gelet op de zo juist geconstateerde leeftijdseffecten moet ervan uitgegaan worden dat het gregoriaans in de gemengde koren over tien jaar nagenoeg verdwenen zal zijn.

2.2.3 De dirigenten.

Naast inzicht in aantallen en gemiddelde leeftijden van de zangers is het van groot belang inzicht te krijgen in het dirigentenbestand.

Scholae:

Leeftijd.

Uit de enquêtegegevens blijkt dat van de 81 dirigenten bij de scholae thans reeds 42 dirigenten, dus meer dan de helft, ouder zijn dan 65 jaar.

Over tien jaar zijn bij de scholae van de 81 dirigenten 61 dirigenten ouder dan 65 jaar en van deze 61 dirigenten zijn dan 42 dirigenten zelfs al ouder dan 75 jaar.

Opleiding/diploma's:

Zowel in opleidingsniveau als in soort opleiding van de dirigenten bij scholae komen grote verschillen voor, variërend van geen opleiding tot enkele hoogwaardige opleidingen toegespitst op het gregoriaans.

Wanneer we het opleidingsniveau bezien van de 61 dirigenten die over ca.10 jaar vanwege hun leeftijd hun werkzaamheden bij de scholae geleidelijk zullen gaan beëindigen, moeten we concluderen dat met hen in de nabije toekomst een grote hoeveelheid kennis en ervaring op het gebied van het gregoriaans verloren dreigt te gaan.

Bij de 20 dirigenten die over tien jaar jonger zijn dan 65 jaar, is de muziekoopleiding eveneens zeer divers. Ook hier varieert het beeld van geen opleiding tot enkele hoogwaardige opleidingen, toegespitst op het gregoriaans. Het aantal dirigenten met een specifieke opleiding op het gebied van gregoriaans is echter beperkt. Het aantal dirigenten met een specifieke opleiding gregoriaans zal over tien jaar waarschijnlijk schommelen rond de 7. De kans is derhalve groot dat bij de dirigenten die over 10 jaar jonger zijn dan 65 jaar, in onvoldoende mate kennis van het gregoriaans aanwezig is om de gregoriaanse traditie op het vereiste niveau voort te zetten.

In dit verband moet worden opgemerkt dat van de dirigenten die over tien jaar jonger zijn dan 65 jaar, een hoog percentage een conservatoriumopleiding heeft gevolgd. Verwacht mag worden dat deze dirigenten, gezien hun opleidingsniveau, de potentie hebben zich de kennis van het gregoriaans op het vereiste niveau eigen te maken.

De gemengde koren met gregorianisten:

Leeftijd.

Uit de enquêtegegevens blijkt dat bij de gemengde koren waar tevens gregoriaans gezongen wordt, van de 164 dirigenten thans 53 dirigenten ouder zijn dan 65 jaar.

Bij deze koren zijn over tien jaar 97 dirigenten, ruim meer dan de helft, ouder dan 65 jaar.

Opleiding/diploma's.

We zien hier een soortgelijk beeld qua opleiding en opleidingsniveau als bij de dirigenten van scholae. Het aantal dirigenten met een toegespitste opleiding op het gebied van het gregoriaans is ook hier beperkt. Over tien jaar zal het aantal dirigenten met een specifieke opleiding op het gebied van gregoriaans waarschijnlijk schommelen rond de 22.

Ook hier dreigt het gevaar dat bij de dirigenten die over tien jaar jonger zijn dan 65 jaar onvoldoende kennis van het gregoriaans aanwezig is om de gregoriaanse traditie op het vereiste niveau voor te zetten. Opgemerkt moet worden dat ook bij deze categorie dirigenten het opleidingsniveau hoog is, veelal op het niveau van conservatorium. Verwacht mag worden dat ook deze dirigenten, gezien hun opleidingsniveau, de potentie hebben zich de kennis van het gregoriaans op het vereiste niveau eigen te maken.

Gezien bovengeschetst beeld van het dirigentenbestand over tien jaar is de conclusie gerechtvaardigd dat, om het toekomstige verlies aan kennis en ervaring aan te vullen, op korte termijn gezorgd moet worden voor een adequate opleiding voor jongere dirigenten die geïnteresseerd zijn in de gregoriaanse muziek en die zich de kennis van deze muziek eigen willen maken.

Maar de opleiding van nieuwe dirigenten heeft natuurlijk geen zin, als niet gelijktijdig stappen gezet worden die ervoor zorgen dat ook in de toekomst voldoende scholae blijven bestaan.

Om dit doel te bereiken moet gedacht worden aan een samenhangend pakket van zich aanvullende en zich onderling versterkende maatregelen, die uiteindelijk moeten leiden tot continuïteit in de beoefening van het gregoriaans in het bisdom Roermond.

Hoofdstuk 3. Doeleinden.

3.1. Inleiding.

Er was een tijd, niet eens zo lang geleden, dat in de Limburgse steden en dorpen de jeugd na de lagerschooltijd zonder veel omhaal van woorden lid werd van een vereniging, vaak een harmonie, fanfare of een kerkelijk zangkoor. Geen bewuste keuze, gewoon omdat vader, oom of een ander familielid ook lid van die vereniging was.

In onze tijd zijn die automatismen vrijwel verdwenen. Er gebeuren weinig dingen meer op bovenomschreven, vanzelfsprekende manier. Integendeel, de postmoderne tijd met zijn verdoorgeschoten individualisme kenmerkt zich veeleer door persoonlijke keuzes. En die persoonlijke keuzes leiden helaas vaak niet meer tot het ontplooiën van activiteiten in verenigingsverband. Als men al lid wordt van een vereniging zijn zangkoren niet meer zo in trek. Men wil zich immers het liefst identificeren met verenigingen die vitaliteit en dynamiek uitstralen. En laten we eerlijk zijn, veel zangkoren, en zeker veel kerkelijke zangkoren hebben in deze tijd, met zijn voortgeschreden secularisering, die uitstraling niet (meer). Men wil niet meer lid worden van een kwijnend en soms zelfs zieltoegend kerkelijk zangkoor, nog afgezien van de kerkbetrokkenheid, die inherent is aan een kerkelijk zangkoor.

Wanneer we ons beperken tot de problematiek waarvoor de gregoriaanse koren, de scholae, zich in het bijzonder geplaatst zien, is het algemene beeld dat uit de gehouden enquête naar voren komt dat de scholae in de achter ons liggende jaren sterk vergrijsd zijn en dat het aantal gregorianisten eveneens aanzienlijk is afgenomen. Ook zien we dat het gregoriaans, mede als gevolg van deze ontwikkelingen, vaak aan kwaliteit heeft ingeboet.

Het moet worden toegegeven, van een gregoriaanse mis die door nog slechts enkele gregorianisten vaak met veel moeite kost wat kost elke zondag gezongen wordt, gaat voor de kerkgangers niet veel aantrekkingskracht uit. Bovendien heeft deze medaille een keerzijde. Ook de mensen die het gregoriaans een warm hart toe dragen en die, heel voorzichtig geformuleerd, misschien zelfs wel eens met de gedachte gespeeld hebben gregoriaans te gaan zingen, zullen zich niet meer aangetrokken voelen tot dat kleine groepje zangers, veelal oudere mannen, die met veel inzet en volharding tot het einde toe proberen de gregoriaanse traditie in de parochies in stand te houden.

Echter, voordat wellicht iemand verkeerde conclusies trekt omtrent het zingen van gregoriaans en de moeilijke omstandigheden waarin het gregoriaans zich in de huidige tijd bevindt, kan één belangrijk aspect niet voldoende benadrukt worden.

Het is namelijk aan deze zangers en hun dirigenten, die zoals reeds gezegd, vaak nog slechts in kleine groepjes en onder moeilijke omstandigheden, vaak tegen de druk van de tijdgeest in, trouw en met volharding gregoriaans zijn blijven zingen, te danken dat er in het bisdom Roermond in diverse parochies toch nog gregoriaans gezongen wordt. En het is – wederom – aan deze zangers en dirigenten te danken dat we nu nog kunnen denken aan een revitalisering van het gregoriaans. Zonder de trouw en volharding van deze generatie gregorianisten zou het gregoriaans in het bisdom Roermond immers nu al nagenoeg uitgestorven zijn en zou daarmee de basis voor nieuwe impulsen voor het gregoriaans eveneens verdwenen zijn.

We moeten derhalve concluderen dat een van de oorzaken van de malaise waarin het gregoriaans thans verkeert, gelegen is in de geringe uitstraling en de geringe

aantrekkingskracht die de vaak kleine vergrijsde scholae, en daardoor ook het gregoriaans zelf, hebben. Zo trek je geen nieuwe gregorianisten aan.

Gelet op het sombere toekomstbeeld dat de analyse van de enquête laat zien, moet op korte termijn gezocht worden naar wegen om het **hoofddoel**, het behoud van het gregoriaans in het bisdom Roermond, te bereiken.

Voor het bereiken van dit hoofddoel zijn twee elementen van essentieel belang: **fusie** en **kwaliteit**.

3.2 Fusie.

In deze tijd zijn veel parochies bezig zich te organiseren in clusters. Dit heeft op veel terreinen gevolgen voor het parochieleven. Minder missen in de weekenden, priesters die in meer parochies werkzaam zijn en intensievere samenwerking tussen parochies op diverse beleidsterreinen.

Bij deze herstructurering van parochies is het van groot belang tevens aandacht te schenken aan het functioneren van de gregoriaanse koren. De tijd dat in vrijwel elke parochie een gregoriaans koor actief was, ligt achter ons en, zoals de enquête laat zien, kampt een groot aantal van de nog functionerende scholae nu reeds met problemen, problemen die in de nabije toekomst alleen maar groter worden. Het is dan ook niet zinvol te streven naar het koste wat kost in stand houden van zo veel mogelijk kleine scholae die het uiteindelijk toch niet zullen redden.

Een van de manieren om het bestaande potentieel aan gregorianisten in stand te houden en de uitstraling en de aantrekkingskracht van gregoriaanse koren en mitsdien van het gregoriaans te vergroten, is gelegen in de fusie van de nog bestaande scholae.

Het streven moet erop gericht zijn in elk cluster tenminste één schola in stand te houden, zodat er per dekenaat enkele scholae functioneren. Door fusie ontstaan dan scholae met een voldoende aantal gregorianisten, die in een roulatiesysteem op gezette tijden in de parochies gregoriaanse missen kunnen zingen. Het bisdom telt thans 332 parochies. Uitgaande van clusters van gemiddeld 4 á 5 parochies betekent dit dat gestreefd moet worden naar het in stand houden van ca.65 tot 80 scholae in het bisdom Roermond.

Dit fusieproces zal niet vanzelf gaan. Het gaat immers om het los laten van oude structuren. Het vraagt creativiteit en oplossingsgericht denken, temeer omdat voor het fusieproces geen uniforme formule bestaat. Fusies zullen moeten plaats vinden in zorgvuldig overleg, met zorg en respect, rekening houdend met lokale, regionale en personele situaties. Voor het welslagen van dit fusieproces moeten we wederom een beroep doen op de medewerking van de trouwe generatie gregorianisten, die, zoals boven reeds vermeld, vaak onder moeilijke omstandigheden de gregoriaanse traditie in ons bisdom levend heeft gehouden.

Bij alle moeilijkheden die dit fusieproces met zich brengt moet echter onder alle omstandigheden voor ogen worden gehouden dat er geen andere weg is om het gregoriaans voor ons bisdom te behouden.

Het is overigens bemoedigend te kunnen constateren dat in ons bisdom al in enkele gevallen geslaagde fusies van parochiekoren tot interparochiële koren hebben plaats gevonden.

3.3 Kwaliteit.

Een tweede element dat naast de fusie van groot belang is voor de continuïteit van het gregoriaans in ons bisdom, is de kwaliteit van de door de scholae te zingen gregoriaanse gezangen. Voor deze kwaliteit is in hoge mate bepalend de dirigent of, beter gezegd, de specifieke kennis van de dirigent op het gebied van het gregoriaans.

Uit de enquête blijkt dat ook op dit punt in de nabije toekomst problemen ontstaan. Tussen nu en tien jaar zullen alleen al om leeftijdsredenen veel deskundige dirigenten zich genoodzaakt zien de scholae te verlaten en deze over te dragen aan, ja aan wie? Zijn er in de nabije toekomst voldoende dirigenten met voldoende specifieke kennis van het gregoriaans? Zoals de enquête laat zien, zijn bij de scholae over tien jaar van de 81 dirigenten 61 dirigenten ouder dan 65 jaar en van deze 61 dirigenten zijn over tien jaar zelfs 42 dirigenten reeds ouder dan 75 jaar. Uitgaande van bovenvermeld streven om in de toekomst 65 tot 80 scholae in stand te houden is er voldoende reden om aan te nemen dat er binnen afzienbare tijd een tekort ontstaat aan dirigenten die gespecialiseerd zijn in gregoriaans en derhalve op het vereiste hoge niveau het gregoriaans beheersen.

Om in het te verwachten tekort aan deskundige dirigenten gregoriaans te voorzien, zal voor degenen die daarin interesse hebben en over voldoende vooropleiding beschikken, de mogelijkheid geschapen moeten worden op post-HBO niveau gregoriaans te studeren. Op de geboden faciliteiten voor de studenten wordt in het volgende hoofdstuk nader ingegaan.

De twee elementen, fusie en kwaliteit, kunnen niet los van elkaar gezien worden. Ze vullen elkaar aan en versterken elkaar. Met het streven om door middel van fusie te komen tot scholae met voldoende gregorianisten moet gelijk opgaan het streven om door middel van opleiding van voldoende deskundige dirigenten te komen tot de vereiste hoge kwaliteit. Op deze wijze kunnen naar ons oordeel vitale scholae gevormd worden die, door op hoog niveau gregoriaans te zingen, niet alleen de liturgie verrijken, maar waarvan ook voldoende aantrekkingskracht uitgaat voor potentiële gregorianisten.

Alleen met bovenomschreven proces van fusie en kwaliteitsverbetering kan, daarop is althans onze hoop gevestigd, de achteruitgang van het gregoriaans een halt toe geroepen worden en voorkomen worden dat het gregoriaans reeds op korte termijn uit de liturgie en daarmee uit de de parochiekerken verdwijnt en na verloop van tijd alleen nog maar te beluisteren zal zijn tijdens concerten en op cd.

Maar laten we ons niet vergissen. Het stoppen van de achteruitgang op korte termijn door middel van fusies en kwaliteitsverbetering betekent nog geenszins dat daarmee ook de toekomst van het gregoriaans in het bisdom Roermond op langere termijn verzekerd is. Integendeel. Naast bovenomschreven proces van fusie en kwaliteitsverbetering zal een samenhangend pakket van elkaar onderling aanvullende en versterkende maatregelen ertoe moeten leiden dat de gefuseerde scholae onder deskundige leiding voldoende aantrekkingskracht hebben om nieuwe gregorianisten aan te trekken. En juist het aantrekken van nieuwe gregorianisten zal niet gemakkelijk zijn. De moeilijkheden die we op deze weg zullen tegen komen, zoals de reeds genoemde nog steeds voortschrijdende individualisering, de concurrentie met andere, profane vormen van muziekbeoefening, de voortgaande ontkerkelijking etc., zijn waarachtig niet gering. Slechts met een grote gezamenlijke krachtsinspanning is er kans op succes.

Hoofdstuk 4. Plan van aanpak.

Bedoeld samenhangend pakket maatregelen dat het proces van fusie en kwaliteitsverbetering moet ondersteunen en in de toekomst moet leiden tot het behoud van het gregoriaans in het bisdom Roermond, zal de volgende componenten moeten bevatten.

- 1 Begeleiding fusieproces.
- 2 Studiemogelijkheden gregoriaans.
- 3 Werving gregorianisten.
- 4 Priesters, diakens en kerkbesturen.
- 5 Mediabeleid.
- 6 Dag van het gregoriaans.

4.1 Begeleiding fusieproces.

Per dekenaat zal, in nauw overleg met de in het dekenaat werkzame scholae, onderzocht moeten worden hoe de fusie van scholae gestalte kan krijgen. Hierbij zal getracht worden zoveel mogelijk aan te sluiten bij reeds gevormde of nog te vormen clusters van parochies. Wij zijn gaarne bereid dit fusieproces te begeleiden en actief mee te zoeken naar oplossingen, indien zich knelpunten voor doen.

Zoals in het vorenstaande reeds is opgemerkt, zal het fusieproces zeer zorgvuldig moeten plaats vinden. Er is hiervoor geen algemene formule beschikbaar. Rekening moet worden gehouden met lokale, regionale en personele omstandigheden.

Wij vertrouwen erop dat de huidige generatie gregorianisten, aan wie het te danken is dat het gregoriaans in het bisdom Roermond nog leeft, ondanks alle moeilijkheden en gevoeligheden die het fusieproces ongetwijfeld met zich brengt, het hoofddoel, het behoud van het gregoriaans in het bisdom Roermond, steeds voor ogen zal houden en zal laten prevaleren boven lokale, regionale en personele belangen. Zonder hun medewerking is het gehele proces van revitalisering van het gregoriaans tot mislukken gedoemd en zal binnen afzienbare tijd het gregoriaans niet meer klinken in de parochiekerken.

Nadat de fusies een feit zijn is het uiteraard van groot belang in goed overleg met de kerkbesturen en andere kerkkoren te komen tot een roulatiesysteem, waardoor ook in de toekomst in de diverse parochies op gezette tijden een gregoriaanse mis gezongen kan worden.

4.2 Studiemogelijkheden gregoriaans.

In hoofdstuk 2 onder 2.2.3 en in hoofdstuk 3 onder 3.3 is reeds ingegaan op de gevolgen die de leeftijdsopbouw van het dirigentenbestand voor de nabije toekomst heeft.

Met het streven naar een hoge kwaliteit van het gregoriaans is onlosmakelijk verbonden de eis van gekwalificeerde dirigenten.

Getracht wordt op korte termijn een opleiding gregoriaans op post-HBO niveau op te richten. Voor de studenten gregoriaans zullen studiebeurzen beschikbaar zijn, zodat de met de studie verband houdende kosten niet te hunnen laste komen.

Tevens wordt, gelet op de moeilijke situatie waarin het gregoriaans zich bevindt en ter stimulering van het revitaliseringsproces, onderzocht of en op welke wijze de dirigenten van scholae in de toekomst, wat honorering betreft, een beter perspectief geboden kan worden.

Onderzocht zal tenslotte worden of voor deze opleiding ook studenten aangetrokken kunnen worden uit aangrenzende bisdommen in de euregio. Het gregoriaans, dat van oudsher geworteld is in het oude cultuurgebied van de euregio, is immers een cultuurgoed dat de landsgrenzen overschrijdt zodat het voor de hand ligt te zoeken naar een inbedding in de euregio. Op deze manier kan niet alleen de schaal, maar ook de intensiteit van het revitaliseringsproces toe nemen. Voor deze aanpak is te meer aanleiding nu het gregoriaans in de aangrenzende bisdommen kampt met dezelfde problemen.

4.3 Werving gregorianisten.

Zoals we in het voorgaande hebben gezien, moet het proces van fusie en kwaliteitsverbetering ertoe leiden dat er vitale scholae ontstaan die op korte termijn het proces van gestage achteruitgang kunnen stoppen en wervingskracht hebben voor potentiële gregorianisten. Maar vitale scholae met wervingskracht leiden niet automatisch tot een aanwas van nieuwe gregorianisten.

Het werven van leden is voor elke vereniging in deze tijd een moeilijke zaak, zeker als het gaat om een kerkkoor en zeer zeker als het dan ook nog eens blijkt te gaan om een gregoriaans koor, een schola.

Toch staan we niet voor een onmogelijke opgave. Het doen van algemene oproepen, zo leert de ervaring, heeft echter weinig zin. In de praktijk blijkt slechts één methode te werken. En laat dat van alle methoden nu juist de meest intensieve en meest tijdrovende methode zijn. Gedoeld wordt op de methode van de persoonlijke benadering. Deze methode is, zoals reeds gezegd, niet alleen zeer intensief en tijdrovend, maar vraagt ook een grote persoonlijke inzet en betrokkenheid. Het gaat er immers om mensen te motiveren, enthousiast te maken voor het gregoriaans, en dat in een tijd van nog steeds voortschrijdende ontkerkelijking. Voorwaar geen eenvoudige opgave. Maar zoals gezegd, deze methode werkt.

Benaderd zullen moeten worden de duizenden vrijwilligers, zowel mannen als vrouwen, die op enigerlei wijze in en voor de kerk werkzaam zijn. Maar ook buiten deze kring zullen mensen met interesse in koorzang benaderd moeten worden. Bij katholieke jeugdorganisaties zal interesse voor het gregoriaans gekweekt moeten worden.

Tevens zal onderzocht moet worden of in het basisonderwijs alsmede in het voortgezet onderwijs rond de vakken levensbeschouwing, muziek en Latijn mogelijkheden zijn leerlingen kennis te laten maken met het gregoriaans. Bij gebleken interesse zal lesmateriaal ontwikkeld moeten worden.

Op deze weg zullen we ongetwijfeld teleurstellingen tegen komen. We zullen mensen ontmoeten die geïnteresseerd zijn in (koor)muziek, die beschikken over een zee van vrije tijd en die toch niet de stap willen zetten om zich aan te sluiten bij een gregoriaans koor. Maar op deze weg zullen we ook mensen ontmoeten die misschien juist over weinig vrije tijd beschikken, maar die doordrongen zijn van het belang het gregoriaans in de parochies levend te houden en daar een gedeelte van hun spaarzame vrije tijd in willen steken.

Het aantrekken van gregorianisten is geen kortstondige aangelegenheid. We moeten ervan doordrongen zijn dat dit in de komende jaren veel van onze aandacht, tijd en energie zal blijven vragen. Bovendien moet het aantrekken van gregorianisten niet beschouwd worden als een taak die alleen de bestuursleden, dirigenten en zangers in scholae aangaat. Gelet op de grote uitdaging waarvoor we staan, het behoud van het gregoriaans in het bisdom Roermond,

wordt die inspanning gevraagd van allen die op enigerlei wijze in en voor de Kerk werkzaam zijn.

4.4 Priesters, diakens en kerkbesturen.

In het vorenstaande is reeds benadrukt dat de revitalisering van het gregoriaans een gezamenlijke krachtsinspanning vergt. In dit ingrijpende proces is een belangrijke taak weggelegd voor de in de parochies werkzame priesters, diakens, en pastoraal werkenden. De priesters, diakens en pastoraal werkenden moeten doordrongen zijn van het belang en de waarde van het gregoriaans voor de katholieke eredienst. Van hen mag op de eerste plaats verwacht worden dat zij zich tot het uiterste zullen inspannen om het revitaliseringsproces te doen slagen en zo het gregoriaans voor de eredienst te behouden. Concreet betekent dit dat zij in het proces van clustering van parochies oog moeten hebben voor het belang van fusies van scholae en daar, waar deze situatie zich voor doet, samen met de scholae aan moeten werken. Dit betekent ook dat zij, telkens wanneer deze mogelijkheid zich voor doet, moeten trachten bij potentiële koorzangers interesse te wekken voor het gregoriaans en moeten trachten mensen te bewegen zich aan te sluiten bij een schola. Met hun invloed en kennis van de lokale situatie kunnen zij een positieve invloed uitoefenen op het revitaliseringsproces.

Niet alleen van de bedienaren die reeds in de parochies werkzaam zijn moet een positieve bijdrage verwacht worden, het is eveneens van groot belang tijdens de opleiding van priesters, diakens, pastoraal werkenden, catechisten enz. in het studieprogramma voldoende aandacht te besteden aan het gregoriaans. Ook zij moeten niet alleen doordrongen worden van de grote waarde van het gregoriaans voor de katholieke eredienst, maar zij zullen zich tijdens hun studie het gregoriaans bovendien op een zodanig niveau eigen moeten maken dat het gregoriaans later in de praktijk voor hen een vertrouwde liturgische taal wordt.

Tenslotte is een belangrijke taak weggelegd voor de kerkbesturen. Ook zij moeten oog hebben voor het belang van het gregoriaans voor de eredienst. De kerkbesturen hebben de taak te zorgen voor de randvoorwaarden waarbinnen het gregoriaans in de parochies kan gedijen. Hiermee gaat gepaard het bieden van voldoende faciliteiten voor scholae, zowel in financieel als in materieel opzicht.

4.5 Mediabeleid.

Het gregoriaans dreigt langzaam uit het collectieve geheugen te verdwijnen. De tijd dat met grote regelmaat op de radio een gregoriaanse mis te horen was, ligt achter ons. Slechts zelden zien we op de televisie een gregoriaanse mis. In de dagbladen wordt nog slechts hoogst zelden enige aandacht aan de gregoriaanse muziek geschonken. En als er al aandacht aan geschonken wordt is het vaak een artikel in mineur, iets wat de journalist of de redactie niet verweten kan worden, want er viel de laatste jaren immers weinig positiefs te berichten over de toestand waarin het gregoriaans verkeert.

Toch is bij alle inspanningen om het gregoriaans in de toekomst weer onder de aandacht van een groter publiek te brengen de rol van de media van groot belang. Niet alleen moet ernaar gestreefd worden dat het gregoriaans weer met enige regelmaat uitgezonden wordt, ook in de geschreven pers moet het gregoriaans weer aandacht krijgen. Niet alleen het belang van het gregoriaans voor de katholieke liturgie, maar ook de waarde van het gregoriaans als belangrijk Europees cultuurgood dat aan de basis stond van de Europese muziekontwikkeling moet belicht worden.

We moeten echter realistisch zijn. In de maalstroom van het moderne mediageweld zal de gregoriaans muziek een notering in de populaire muziekprogramma's nooit halen en het zal zich ook nimmer kunnen verheugen in massale media aandacht. Dat hoeft ook niet. Maar wel zullen in de toekomst naar vermogen de mogelijkheden van de moderne media benut moeten worden om ook mensen buiten het kerkgebouw te laten genieten van de schoonheid van het gregoriaans.

4.6 Dag van het gregoriaans.

In het verlengde van de vorige paragraaf zijn er ook nog andere mogelijkheden om de gregoriaanse muziek onder de aandacht van een breder publiek te brengen. Gedacht kan bij voorbeeld worden aan het jaarlijks of om de twee jaar organiseren van een dag van het gregoriaans in het bisdom Roermond of elders in de euregio. Dit is niet alleen een uitgelezen kans voor gregorianisten om elkaar te ontmoeten en samen te zingen maar het biedt ook mogelijkheden om het gregoriaans te promoten door bij die gelegenheid belangstellenden en geïnteresseerden buiten de eigen kring uit te nodigen en kennis te laten maken met en te laten genieten van de rijkdom van de gregoriaanse muziek.

Nawoord.

'Kunt u zich de Joodse eredienst voorstellen zonder zijn aangrijpende gezangen? Kunt u zich de orthodoxe eredienst voorstellen zonder zijn ontroerende gezangen? Moeten wij ons de katholieke eredienst gaan voorstellen zonder de verheven schoonheid van de gregoriaanse gezangen?' (citaat uit de notitie gregoriaans d.d. 11 oktober 2005)

De toestand waarin het gregoriaans en veel scholae thans verkeren, alsmede het beeld van de nabije toekomst is aanleiding tot zorg.

Deze zorg heeft geleid tot het vaststellen van dit beleidsplan waarmee, naar wij hopen, een handvat geboden wordt om het gregoriaans in ons bisdom een toekomst te geven. Het is een ambitieus plan. Te ambitieus? De tijd zal het leren.

Eén ding is echter duidelijk. Het bereiken van het gestelde doel, het behoud van het gregoriaans in ons bisdom, zal veel tijd en energie vergen.

Bovendien kan ik geen harde garanties geven dat al onze inspanningen tot het bereiken van het gestelde doel zullen leiden.

Eén garantie kan ik echter wel geven en dat is de garantie dat, als we niets doen, de in bovenvermeld citaat verwoorde vrees bewaarheid wordt en we ons binnen afzienbare tijd de katholieke eredienst inderdaad zullen moeten voorstellen zonder gregoriaanse gezangen.

Indien we de ontwikkelingen op zijn beloop laten en nu niet ingrijpen, zijn we er getuige van dat aan de eeuwenoude traditie van het gregoriaans in ons bisdom binnen één generatie een einde komt. Is dat dan erg, zullen velen zich wellicht afvragen. Ja, deze ontwikkeling is naar mijn mening en, naar ik veronderstel ook naar uw mening, zeer te betreuren.

De gregoriaanse muziek heeft in de loop der eeuwen de liturgie van de katholieke Kerk in belangrijke mate gevormd en heeft in hoge mate bijgedragen aan de rijkdom van deze liturgie. Ook in de huidige tijd heeft het gregoriaans, naast de volkszang in de landstaal, een eigen unieke plaats in de liturgie.

Het verdwijnen van het gregoriaans zal dan ook leiden tot een ernstige verarming en vershraling van de katholieke liturgie waarvan het gregoriaans al eeuwenlang en nog steeds een wezenlijk bestanddeel vormt. Om deze reden moeten we ons tot het uiterste inspannen het gregoriaans voor de eredienst te behouden.

Bovendien gaat het hier om het voortbestaan van een belangrijk West-Europees cultuurgoed. Om zaken helder te krijgen kunnen vergelijkingen soms uitkomst bieden.

Stel dat in de zeer nabije toekomst de kathedraal van Chartres of, om dichter bij huis te blijven, de Sint Servaas of het abdijcomplex van Rolduc, alle cultuurvoortbrengselen van de eerste orde, ten gevolge van gebrekkig onderhoud of verwaarlozing zou instorten, de kranten zouden bol staan van verontwaardiging. Hoe heeft men het zo ver kunnen laten komen?

Welnu, het probleem met belangrijke cultuurgoederen is dat ze niet alle in gelijke mate de belangstelling wekken en tot de verbeelding spreken. Zo spreekt het gregoriaans wellicht minder tot de verbeelding dan genoemde stenen monumenten. Desalniettemin kan ook het gregoriaans zonder overdrijving onder de West-Europese cultuurvoortbrengselen aangemerkt worden als een geestelijk cultuurmonument van de eerste orde. Ook daarom is het van groot belang het gregoriaans van de ondergang te redden.

Doordrongen van de unieke waarde van het gregoriaans en tevens doordrongen van het belang het gregoriaans in ons bisdom voor het nageslacht te behouden, doe ik een klemmende oproep aan allen die het gregoriaans een warm hart toe dragen, om alle krachten te bundelen teneinde het gregoriaans in ons bisdom een toekomst te geven.

J. Hoorens,
voorzitter van de Actiegroep Gregoriaans.

Adressen:

Bisdom Roermond

Postadres: Postbus 980, 6040 AZ Roermond
Bezoekadres: Swalmerstraat 100, 6041 CZ Roermond
Telefoon: 0475-386888 / fax 0475-331944 / e-mail: info@bisdom-roermond.nl

Dienst Liturgie en Kerkmuziek van het bisdom Roermond

Postadres: Postbus 980, 6040, AZ Roermond
Bezoekadres: Swalmerstraat 100, 6041 CZ Roermond
Telefoon: 0475-386888 / fax 0475-331944 / e-mail: info@bisdom-roermond.nl

Nederlandse Sint-Gregoriusvereniging in het bisdom Roermond (NSGV)

Postadres: Postbus 470, 6040 AL Roermond.
Bezoekadres: Swalmerstraat 100, 6041 CZ Roermond. (secretariaat en documentatiecentrum zijn op werkdagen te bezoeken c.q. telefonisch te bereiken tussen 14.00 en 17.00 uur)
Telefoon: 0475-386725 / fax 0475-386797 / e-mail: nsgv@bisdom-roermond.nl

Actiegroep Gregoriaans van de Nederlandse Sint-Gregoriusvereniging in het bisdom Roermond

Postadres, bezoekadres, telefoon, fax en e-mail: Zie onder Nederlandse Sint-Gregoriusvereniging in het bisdom Roermond (NSGV).

Werkgroep Musica Gregoriana

Secretariaat: p/a Secr. NSGV, postbus 470, 6040 AL Roermond.
Telefoon: 0475-386725 / fax 0475-386797 / e-mail: nsgv@bisdom-roermond.nl

Vereniging voor Latijnse Liturgie

Postadres: Maarten Lutherweg 494, 1185 BC Amstelveen.
Bezoekadres: idem.
Telefoon: 020-6418586 / fax idem / e-mail: vereniging@latijnseliturgie.nl

Stichting Amici Cantus Gregoriani

Postadres: Raadhuisstraat 4, 6061 EA Posterholt.
Telefoon: 0475-403502 / e-mail: administratie@amicicantusgregoriani.nl